

РОЗСВІТ

Часопись полонених
громади „Самостійна Україна“.

Видає Видавництво „Український Рух“.

Раштат, 27. січня, 1917. р.

Виключаючи Румунію, в теперішню хвилю на всіх фронтах мовчанне. Але те мовчанне грізіще, чим дільність. Цей тимчасовий спокій подібний тому вогневі, що незабаром вибухне зі страшною силою, щоб знищити все, що буде перед ним.

Зі всіх кінців світа йдуть вістка за вісткою, що готовить ся сурова хвиля, коли не лишить ся камня на камені. Ось пишуть: Італія посилає на грецький фронт сто тисяч воїнів, Французи мають добавити на свій фронт шістдесят дівізій, щоб переважити численність німецьких сил на цьому фронті, яких число, після об'ємлення англійського кореспондента, рівняється сто двадцяти восьми дівізіям; російські війська величезними числами збираються в Бесарабії; ціле почвірне порозуміння з незвичайною енергією взяло ся за збільшення своєї армії, бо думають, що числом можна розбити центральні держави. Ведуть одну за другою воєнні наради.

Так готуються почвірне порозуміння. Очевидно, що й Німці не спілять. Ми знаємо з передніх часів, що Німеччина не буде ждати, коли на неї нападуть, а сама зробить, може бути, досі не чуване ні в історії цієї війни, ні взагалі в цілій історії. Тому, що Німці мусять попереду зробити свої кроки, нам здається, що час важких подій недалеко.

Часописи кожен день пишуть величезні статті, що почвірне порозуміння мусить усі сили покласти, щоб розбити Німеччину. А Франція

збирає багато військ на швейцарській границі, щоб, як кажуть часописи, перейти через Швейцарію й напасті на Німеччину.

У воздусі цілого світа носить ся щось невідане, що незабаром має обрушити ся на землю, кожен чоловік переживає нервовий час, почуває грозу, чує, що пробіє година, коли задріжть усе на землі.

Ми переживаємо таку хвилю, коли надходячі події мусять бути найгостріші. А це тому, що почвірне порозуміння, щоб це йому не коштували, буде змагати ся досягти побіду, бо народи його вже не вірять у побіду; з другого боку—німецький народ, ображений відкиненням мирних переговорів, горить пістовою й свою зелізною волею й організацією з нечуваною силою вдарить на своїх ворогів. Це будуть часи, коли світ застогонить, заплаче земля, мільйони народу згинуть і на його трупах зявиться нове життя.

Де і як розічннуть ся події, це покаже недалека будучина. Можемо з певністю сказати, що вони настануть у слідуючому місяцеві.

Тим часом, коли готуються до великої боротьби, Вільсон, президент Получених держав Америки, робить велике діло, діло уладження миру. А велика ця подія тому, що Вільсон, наколи б йому доручив Сенат, до якого він уже звернувся за розрішенням, міг би спричинити ся до дальнього ведення війни. Перше всього, що, як би він був уповноважений, то не дав би Англійцям амуніції, а тим самим заставив би їх задумати ся над миром, бо вони без американської амуніції не зможли

ПЕРЕДПЛАТА:

(Щіна одного примірника 2 пф.)

На місяць в таборі . . .	20 пф.
" " поза табором . . .	30 "
" " півроку в таборі 1 м. 20 пф.	
" " поза табор. 1 " 80 "	
" рік в таборі . . .	2 " — "
" " поза табором 3 " — "	

АДРЕСА:

Ukrainisches
Sekretariat
in Rastatt (Baden).

(Комітет видавництва).

Виходить два рази на тиждень.

б довго воювати. З іншого боку, заходи Вільзона мали б і моральне значення, бо тим самим він став би відкрито по якійсь стороні з воюючих держав.

Коли ж із предложення Вільзона Сенат зробить щось інше, то події будуть наблизятися свою дорогою. Тоді лише ясно стане, що мир буде зроблений на руїнах якоїсь із воюючих держав.

Кожен у цю хвилю з білю в голові прислухається ся ій жде з якого боку почнеться вогонь. Отже, ми живемо перед важними подіями.

Максименко.

До селянина.

Скоро друже мій, брате, опять Жайворонки до нас прилетять.
Ти ж на весну не думай, мій брате,
Із повіткі плуга витягати.—
Ні! гостри ти гостріше ножа,
Бо підемо ми вкупі туда:
Час настав для другої роботи,
Інші масмо, бачеш, турботи...
Нахили ся... я тихо скажу—
Знаєш, друже, Вкраїну свою?..
Знаєш?.. добре, коханий мій брате!
Ми підемо Й рятувати,
Бо прокляті отсії Москалі
В неї щастя й життя відняли.
Ти ж не думай на весну, мій брате,
Із повіткі плуга витягати.—
Ні! гостри ти гостріше ножа,
Бо підемо ми вкупі туда...

М. Чалий.

легшим, виразнішим, короче кажучи, на погляд він видається ділкантіцім. На вишивацях, які вживають до килимів, рушників, сорочок люблять надавати чисті барви, котрі укладені одна біля другої у відповідному порядку так, що дивлячися на такий малюнок ви бачите: або повний молодечого здорового життя яскравий колер, скомпонований так артистично, що як то кажуть—очий не відривеш, або бачите чисті барви у виключно темних тонах, від котрих надається мягким, лагідним спокоєм. Взагалі український орнамент характеризує наш народ, як людей, що люблять широку волю, подібну просторові степи, з глибою думкою, і бажанням сокола вдати ся в гору, в небо; всьому брусоватому, важкому занадто гострому надати легкі, мягкі, округлі форми в правдивих чистих барвах, гармонійно прозорих рамках рівноваги. Але цього ще не досить, що наша орнаментика вирисовує Українців, як народ з найкращими духовними завданнями. Немалу користь вона зробила в політичному життю нашого народу, бо при загальній звазі зі штукою, народною словесністю, історією наша орнаментика знищила ті неправдиві поклепи і ганьбу з гучними висловами по нашій адресі, що „нема, ані українського народу, ані його культури!“ Навпаки, учени верстви Росії—себто Академія Наук, признали перед очима всеї Європи: що український народ існував, існує і буде існувати, як окрема нація, а не наречений народ Москви, або Польщі, доказом чому є його народна культура й історичні докази інших народів, котрі від тисяч років мали стосунки з Українцями, як з самостійним народом. Все це підкреслює нашу окремішність і дає право боротися за свою незалежність на ряду з іншими націями, котрі також рвуться на світ вийти з під нагнічення на них чужої влади.

Таким робом: наша орнаментика є одною з тих цеглинок, котрі в звязку з нашою штукою, історією, народною словесністю витворила той мур, на котрому мусить незабаром повстати нова будівля під жовто-блакітним пропором.

Тарас.

Про український орнамент.

У кожного народу штука (іскусство) бере своє повстання із заісторичних часів, коли люди жили по печерах, льохах, та на палевих будинках і як свідчать розкопки учених, з котрих ми тепер можемо бачити, що з першими захистами першого чоловіка від зимового повітря, заховування родини від хижих звірів, в його вихovalася потреба прикраси ріжними визиранками (орнаментами) стій свого помешкання, посуди і всіляких хатніх річей, на котрих вирисував, різьбив, або вицарупував ріжніх диких, домових звірят, рослини, квітки, та всілякі моменти зі свого життя того часу й епохи, в котрій він існував.

На підставі цього, ми тепер маємо можливість більш-менш з певністю сказати, як жили наші праородичі, чим цікавились, що уважали за потрібне для себе, чого застерігались, що їли, пили, який у них був одяг, можемо уявити їх звичаї, характер, віру та їх домагання.

А пізніше, по доісторичних часах, ми вже бачимо, як наші праородичі зачали вживати свої малюнки та різьбу, як письмена, себто: ріжнimi образами виписувати свої думки, бажання, гадки. Таким робом, первісний визиранок і різьба на ряду з духовною потребою їх першим чоловіком пізніше вилились у нього в необхідну річ і в практичному життю, на котрих в сучасні часи тримається ввесь його культурний побут, без котрого його духовний стан не може обійтись, так само, як і тіло не обходить ся без повітря і страви.

Зробивши коротенький огляд розвитку юнка та різьби звагалі при культурному розвиткові народів, варто ще звернути увагу і на те, що по цій галузі штуки ми маємо зможу винайти і характерні риси кожної нації з окрема, так само, як винаходимо їх по говору, співу й одязі, на підставі яких кожна нація в міровій листрі має зможу показати своє лицце, свій побут. Але не будемо брати для огляду малюнки і різьбу всіх націй, бо на це не вистар-

чить ні часу, ні відповідного матеріалу. Візьмемо лише те, що належить нашему українському народові, у котрого на ряду з народною словесністю і іншими культурно-духовими відзначками немалу роль відіграють: малюнок, різьба, якими наш народ любить прикрашувати свої помешкання і, збільшого, всі ті річі, котрі він уживає в господарстві, на яких зарисовує всілякі рослини, звірят, звагалі все те, що звернуло на нього увагу своїми красними формами.

Вирисовуючи на полотні, або ріжучи на дереві, такого визиранка, він без попередньої

думки проникається своїм твором, вкладаючи в нього свого душу, настрій, додаючи від себе, що винайшов гарніцім і відкідає все, що могло

вразити його очі непримінним виглядом. Таким

робом обробляє малюнок чи різьку на свій

власний смак він його, як то кажуть, стилізує, себто вкладав у визиранок все, що потрібувала його душа під сучасну хвилю.

І наколи ви звернете увагу на цю галузь народного твору, то побачите, що від Карпат

до Волги, від Пінського багна до Чорного моря,

на просторі, котрий зветься Україною, характер

, стиль, орнамент один і той же, який виконується ся неначе під указку якогось духовного ватажка, котрий підказав Українцеві слідує

найголовніші прикмети його твору: вони

головним робом лежать у тому, що мотиви орнаментів і розмір є відповідні до тієї річки, на

котрій вони повинні бути, а не уявляти з себе

що відірване і не відповідне тій думці, яка

вкладена в основу збудованої річки. Кожен орнамент вирисовується ся, або навколо центра того предмета, на котрому його утворюють, або йде

з долини в гору і як в першому так і в другому випадку, тримається в лагідних, округлих

формах, розвинених простором на сторони, а при

напрямі вгору, нетеряючи рівноваги, поволі робиться ся вузчим, а закінчується ся не занадто гостро.

Всілякі рослинні гілочки такого орнамен

ту обрисовані виразно, ясно увінчані листками,

квітками, овочами, птахами, рідше звірятами. У

дуже великих виробах, особливо при різьбі, надається ся прозорість, котра робить орнамент

Вільзон і будучий мир.

По мировій ноті Нічеччини, по мировій ноті Вільзона і по відповірі десятиричного порозуміння на Вільзонову ноту мало хто сподівався, щоби ще хто будь зробив який крок в хосен миря. А коли би—а коли би навіть хто зробив його, то,—так здавалося, таєм крок буде зливий.

І тоді, коли вже всі стратили надію на мир, коли пороблено зі всіх сторін найбільші приготовання до найкрайнішої борби, яка досі була, як раз в найкрайнішому пору виступає Вільзон знов із таким же завзяттям, як воюючі держави до війни,—він із завзяттям до міра.

Першу свою ноту він звернув до воюючих держав. Першу свою ноту він писав як президент могутної держави, але без її відома, вихідноючи лише свої права президента. Він міг був провалити ся разом зі своєю нотою не лише у воюючих але й перед своєю державою. А тепер 23. січня 1917 р. він не йде до воюючих. Він хоче зачерпнути більше сил і звертається до цілої Америки, до її найвищої законодатної влади, до Сенату американського народу і від нього жадає міру. А коли той Сенат прикаже йому, коли Сенат скаже: „Добре, йди раз наміченим тобою шляхом!“, тоді Вільсон звернеть ся до воюючих держав не як Вільсон, не як президент але як беєдник соток мільйонів Американців, як найбільша влада державна на земській кулі.

Несподівано, не повідомляючи про те ніякого, він, Вільсон, виступив перед Сенатом Получених Держав Америки ось із якими словами:

„Мої панове сенату! 18. грудня минулого року я звернувся до правління воюючих держав із нотою, щоби вони подали умови, під якими вони могли би заключити мир. Я говорив в імені людськості, я говорив в імені невіральних держав, яких життєві інтереси є загрожені оттою війною.

Осередні держави

відповіли, що они готові зйтися із своїми противниками, щоби обговорити мирові предложення. Десятиричне порозуміння відповіло далеко обширніше і хоті загальну та досить певно подало жадання запоруки, умов, відшкодувань необхідні умови розвязки війни. Ми тим що більше зблизилися до обговорення мира, який має закінчити теперішній війні. При переговорах мира, що мусить скінчити оттою війну, конче треба дійти до такої згоди держав, яка би унеможливила таку другу руїну в будуччині, як то те діється ся тепер. Кожний приятель людства, кожний розумно думаючий чоловік мусить на таке пристати. Я вжив сьогоднішої нагоди звернути ся до Вас, бо я почував ся до обов'язку сказати Вам, як тим, що додані мені для поради при міжнародних умовах, сказати Вам мої думки і відкрити мої заміри, які скристалізувалися в моїй душі. Немислимє є те, щоби народ Получених Держав не грав ніякої ролі при залежності основних мурів мира будущих днів.

„Заяви воюючих держав дають до зрозуміння те, що ніхто з них не хоче знищити противника. Я думаю, що добре передам суть тих запевнень, коли скажу, що

мир мусить бути без побіди.

Побідний мир був би накинений побідженому. Такий мир був би упокоренним і тягаром для побідженого, був би жертвою, був би жалом пістолета і гіркими споминами і такий мир був би будіваний на мілкім піску. Лише мир на рівних умовах є тревалим миром. Лише такий мир, що в основі має рівність і спільність уドルу в спільному добрі ручить за згоду націй. Рівність націй, на якій має оснуватися тревалий мир і який оснуватися має мусить, мусить містити в собі рівність права. Право мусить бути основане на спільніх силах, а не на поодиноких націях. Рівність просторів не може бути даною, таке як не може бути дана всяка інша рівність, яка не була здобутою звичайним мирним законним розвитком народів. Але ніхто не жадає, аї не сподівається ся чогось такого, що виходило би поза рівність права. Людськість глядить тепер за свободою до життя, а не за рівновагою влади.

„Жаден мир не буде тревалим і навіть не заслугує на те, коли він не признає того, що всяке правительство мусить виводити свою владу із признання правлених (себто тих, що правлять країном—ред.), що нігде не може бути такого права, щоби можновладець відступав другому можновладцеві який буде народ як свою власність. Я вважаю те як признану річ, коли дани один примір, що всі державні мужі згоджуються в тім, що має бути

независима самостійна Польща,

що має бути забезпечена недотикальність ненарушеності життя, богослужіння, індівідуального і господарського розвитку всіх народів, які лише дотепер жили під владою правління, чужих їм вірою і метою. Всякий мир, що не признає оттих основ, не устоїть ся, бо він не буде спочивати на стремліннях переконань людства. Дух ціліх народів буде все бороти ся проти нього, а цілій світ буде співчувати їм.

„Оскільки те можливе, повинен кождий великий народ мати безпосередній доступ до моря, а коли того не можна осягнути відступленням території, то те мусить бути забезпечено

зневіралізованням доріг до моря.

Жадного народу не можна відсунути від отворених доріг світової торгівлі. Морські дороги мусять бути вільними.

Вільні моря,

мусять бути найпершим услів'ям міра. Багато міжнародних прав мусять бути радикально перебрендленими. Морські зброяння і сухопутні армії та всяка мілітарні приготовання мусять бути обмежені. Хоті як є неприємні отті питання, то все таки мусять ся вони рішити без ніякого упередження, бо інакше мир не буде тривалий.

„Без уступок і без жертв не є можливий мир. Дух спокою і певності ніколи не загостиє у народів, коли то тут то там буде хто будь зброїти ся. Я може с

одиноким чоловіком

на високім відвічальнім становиску між всіма народами світу, що можу свободіно висловити ся і нічого не промовчати, я переконаний, що я сказав те, чого від мене сподівався народ Получених Держав. Я думаю, що я говорю по думкам тих німих мас людства всіх тих місць, котрі не мали ніякої нагоди висказати своїх почувань ізза смерти і руїни дорогих їх серцю людей і держав. Я зі свого боку предкладаю, щоби народи прийняли доктрину президента Монрея як доктрину цілого світу, а іменно, щоби ніякий народ не простягав свого правління на на другий народ чи націю, а противно, щоби кожний народ, малий чи великий і сильний міг сам означувати свою форму правління і свій розвиток без перешкод, без загрожень, явно і відважно.

„Я предкладаю, щоби в будуччині ніякий народ не заключував

звязків

із поодинокими народами, з чого відтак виходить непорозуміння, інтриги і перегони о владі. Але щоби всі зєдналися в однім дусі для одної мети, для одного ділання, щоби осягнути спільній інтерес: уживати свободи і життя під спільним покровом. Я предкладаю правительству морі і обмеженне зброяння.

„Це є американські принципи. Інших ми не можемо підприяти. Це є принципи кожного чоловіка, кожного місця в кожному новочасному народові і в кожному культурному суспільстві, це є принципи людства; ті принципи мусять здійснити ся“.

* * *

Так говорив Вільсон. Сенат слухав з великою увагою. Коли сенат почав дальше нараджувати ся, сказав між іншими сенатор Фолет: „Ми щойно пережили дуже важну годину в житті світу“.—А другий сенатор Стон, стискаючи Вільзонову руку, сказав: „Це був найбільший державний документ теперішнього покоління!“

І справді це була би дуже важна година в житті світу, коли би сповнилися слова Вільзона. Бо із хвилюю сповіденною почав би світ нове, досі не переживане життя. Почала би ся нова доба розвитку людства і історія певно прозвала би ту добу добою Вільзона або що найменше числила би її від Вільзона. Наша найновіша доба від французької революції певно звалася би ся добою борбі народів о волю, а та нова була би добою мира і свободи.

„Жаден народ не повинен простягати правління на другу націю, а кожний народ, малий чи великий сам має означувати форму свого правління і свій розвиток без перешкод, без загрожень, явно і відважно“. Так каже Вільсон, представник наймогутнішої держави, яка досі дійсно не посягала руки на другий край чи народ. А що скаже на те Росія, яка заборонила означувати форму правління п'ятнадцятью народами, яка не грозила, а нагайкою, тюром, висилкою на катеркні роботи і другими неміськими способами замкнула її народи як в клітці і відібрала їм всі умови національного

розвитку, діктуючи кожному під загрозою шибениці, що є лише „один цар, один Бог, один язык русский“. Коли не знаєш його, то мовчи вічною немовою під одним тяжким закліттям: одна Росія.

* * *

Почекаємо, що скаже Вільзонові Сенат, що скаже американський народ а відтак вже, що скаже світова преса. Бо другорядне значення має тут те, що скажуть воюючі. Тут говорить такий суперник, що від тону і сили його виговору, здається, є скоріше зависимий світовий мир, чим від котрого небудь воєнного фронту. Про те поговоримо в другій числі нашого Розслідування.

* * *

Тобі, тобі мій бідний брате,
Моя любов, мої пісні...
Тебе ж я ними запитаю,
Чого ти ходиш у ярмі?
Чого ти спину гнеш і досі,
Чого кленеш своє житте?
Я не кажу, щоб взяв торбину,
Ні, мілій брате, встань й візьми
Отсю усю, крайну,
В якій живуть твої кати...
Вона твоя. Невже не знаєш?
Невже і досі не питав,
Який народ з початку віка
У ню зерно святе кидав?
Твої діди, твої, мій брате,
А ти віддав все Москалям,
І сам, жебрак, забувши сором,
До них у найми, бачиш став.
За що ж люблю тебе, кохаю?
Чого я мушу і страждати?
О, мілій, любій, ти не знаєш,
Що й я твій рідний, бідний брат!

М. Чалий.

ЗАПОМОГА.

Мокрина Коробчина підняла ся вдосвіта, зварила дітятам кулемети й зібрала ся у Кропивну. Сама нічого не їла, бо лишила дітят. Надягнула свитину, забігла до сусідки попросити, щоби надглядала за дітьми та й вийшла на шлях.

Була така грязюка, що й чобіт не витягнеш. Ідучи пригадала собі, кілько то попомісила вже вона цієї грязюки, кілько порогів пооббивала, та кілько натерпіла ся, доки добила ся цього паперу на „пособіє“ за чоловіка, що пішов на війну.

До Кропивнянської волости, куди прямувала Мокрина за „пособієм“, було верст з п'ятнадцять а може ще й з гаком, тож десь аж о півдні доплентала ся вона у Кропивну змучена та забовтана так, що не доведи Господи.

У волості в той час старшини не було, а сидів сам писар, перебираючи якісь папери. „Добрый—день вам, помагай Біг!“ промовила Мокрина, вступаючи до волости, та й подала писареві свій папір, низько кланяючись.—Тобі, бабо, полагається ся сім карбованців“, заглянувши в папір, повідомив писар,—та тілько зараз не має тут старшини, а хотьби й був, то так грохій не одержиш, а треба написати проханнє“.

„От-то, мое лишенко, та я ж не грамотна“, вдарила Мокрина о полі руками,—„хто ж би мені його написав... Хіба що ви, пане писарю, згодите ся?“ додала вона трохи згодом. „А чого ж ні, коли полтинник буде“.—Та Біг з вами, що се ви кажете, чи я ж така богатирка“. „Ну, ну—год“, загримав на неї писар,—„нема чого рюмати, не хочеш, то піди до „облаката“, а він здерє з тебе два корбованці за це“, і впершиш очима в папери, не звертав уважу, але звертав уважу.—„Сказано мужка, не розуміє, що для ней добро робиш, за полтинник пишеш та за що „облакат“ менш двох карбованців і балякати не стане“, гомонів він.

— То пишіть уже, Біг з вами, згодила Мокрина.

Взявши від писаря проханнє, Мокрина заховала його за пазуху, вийшла в сіни, та й стала чекати старшину.

— Мала б сїм, але—пісареві полтинник, то лишається ся шість з половиною. Івасикові на штанці та Катрусі на спідничку карбованця й мало буде“, думала вона,—“а сама вже в положенні буду святкувати, якби хоч вистарчило прохарчувати ся“.

Аж ось приходить й старшина.

Мокрина зараз таки до його, подала прохання та посвідковий папір і стала чекати грошей.

Прочитавши папери, старшина почав копати ся по книжках, а далі й каже: „Отщо, бабо, мала ти одержати сїм карбованців...—“Еге, пане старшина“, підтакнула Мокрина. „Та багато вже боргу за тобою“, перебив ІІ старшина, „тому з цих грошей мусиш заплатити подушне один карбованець і двацять шість копійок, за город—два карбованці, та за хату один карбованець і сїм копійок,—от же маєш дістати одного карбованця й шістдесят сїм копійок“.

„Лишіть полтинника мені за прохання“, обізвав ся писар.

У Мокрини похолонуло серце. „Бійте ся Божа, пане старшина, тепер такі тяжкі часи та що й перед святами, а в мене ж чоловік на війні, а дітки маленькі“.—“А як ти гадаєш, що лиши у тебе свято, а в нас нї“, гrimнув на неї старшина і викинув гроши.

„От розпиши ся, що одержала“.

— „Та я неграмотна“.

— „То попрохай сторожа“, порадив старшина.

Увійшов сторож і по вказівкам старшини написав: „пособія сєм рублей полутила Мокрина Коробка, а за нийто ниграмотну розписав ся Никифор Перехрист“.

„А за се давай, бабо, двогривеник“.

Не було що робити—віддала й цьому двадцять копійок, а решту—дев'ядесять сїм копійок замотала в хустку та й поплентала до дому.

Пізно вже вернула ся Мокрина до дітей, та не принесла нї штанців Івасикові, нї Катрусі спіднички. Змучена та зголодніла увійшла в хату, кинула хустку з нещасними копійками, а сама припала на ослін та й заголосила. „Матінко моя рідна, з чим же будемо ми святкувати це свято“...

Не чула, як боліли втомлені ноги, руки і всенікі тіло, лиш воно, те серце, так щиміло за дітей, за чоловіка та й за свою долю салатки, що не було змоги витримати не запла-кавши.

І полили ся слізами горячі, мов розтоплене оліво, та гіркі, мов полинь...

Нахом.

До полонених.

Українці! До поштового відділу в команда-турі напливав безперестанно скарги, в яких полонені скаржаться, що вони не дістають гроші і пакунків (посилок).

Здається, що багато товаришів не знають про те, з якою точністю і совітністю працює таборовий поштовий відділ. Є ще багато товаришів, котрі ще доси думають, що в таборі може щобудь пропасті; думають, що в командантурі списки полонених не точні, що не знають, де хто знаходить ся і через те гублять ся посилки.

Такі люди дуже помилюють ся. Вони, здається, мають очі й не видять, мають вуха й не чують.

Чи не знають вони, що в бюрі поштового відділу працюють іх товариші, самі ж таки полонені, пишуть списки, ведуть переписку з робітничими командами, розділюють пошту і т. д.

Чи не знають вони, що в поштовім відділі працюють полонені товариші одні як писарі, а другі, як мужі довіря, що стережать за інтересами мешканців табору.

Чи ще вам, товариші, це не вистарчає?

Отже, коли полонений дістане вістку від своїх із дому про якубудь посилку, а він її не одержав, то не має змислу обвинувачувати німецьку пошту або й таки своїх рідних, що добра, але повинен такий невдоволений звернутися письмами до своїх рідних в дома, щоби вони йому написали, котрого дня вони йому таку посилку післили і щоби рідні в дома самі спімнули ся за цю посилку.

Слухайте, що пишуть наші рідні з дома!

— Із „Стретенська“ пишеть одна жінка дnia 11. ст. ст. (24. н. ст.) 11. 1916. „...це є останній лист, бо від 15. цього місяця пошта не приймає більше листів до полонених...“

Інший полонений дістав від свого дядька й тітки з Полтавської губернії слідчуочу вістку з дня 3. ст. ст. (16. н. ст.) 12—1916:

— „Ти просиш, щоби ми тобі післили пакунок, але тепер є заборонено посилати пакунки.“

Скорі лише буде нам дозволено, то ми вишлемо“. Подібно пише жінка свому чоловікові з Віленської губернії дnia 9. ст. ст. (12. н. ст.) 12. 1916: „Ми хотіли тобі післити гроши, але пошта не прийняла. Ми поїхали до Молодіжка, але й там пошта не хотіла приймати...“

З Єкатеринослава пишуть одному товаришові дnia 6. ст. ст. (19. н. ст. 10. місяця 1916): „Я хотів післити тобі пакунок, але пошта не приймає. Кажуть, що не будуть приймати...“

Таких вісток у письмах до полонених знаходимо дуже багато. Слухайте, що пише один товариш з табору до Росії: „Я не дістаю від вас ніяких посилок і не знаю чому. Може то наша, батюшка цар, так розвоював ся, що вам уже й їсти нічого!“

Товариш! Ці звістки доказують кождому, хто може розуміти, що наколі ви не дістаєте пакунків і гроши, то не винна в цьому німецька пошта, а лише в першій мірі обставини в Росії. Українці! Заховуйте ж ся відповідно до цього і не обвинувачуйте того, хто не заслужив на це.

Таборова пошта.

УСМІХАЙ СЯ, УКРАЇНО.

Вже три роки, як лишив я Неньку Україну,
Обшарпану обідрану,
Бідну сиротину.
Обшарпали її, Неньку,
Бідну сиротину,
Та ще й хочуть закопати Живу в домовину.
Розривають чужі кати Україну—Неньку,
Та ще й свої помагають Витягати серденко.
Хочуть витягти серденко
І на душу зазирають,
Але руки в них кородкі,
Скорі повсихають.
Годі катам її рвати,
Душити в кайданах,
Бо вже військо запорізьке
Стойть на майданах;
Стойть військо у жупанах,
Синє майдан;
Попереду з булавою
Батько отаман.
Стойть військо на майдані,
В горі прapor веть ся.
Уже скоро кров ворожа
Рікою полетить ся.
Рушить військо із майдану,
Майдан іздригнеть ся,
А як вдаре з самопалів,
Ненько усміхнеть ся;
Усміхай ся, Україно,
Люба наша Ненько,
Ми всі встанемо за тебе,
Ти наше серденко!

Січовик ІІ—ІІІ.

Тіням великого гетьмана.

„Українське Слово“ містить слідчуочу: Звідомлення принесли оноді вістку, що румунська твердиня Галаці стойть в огні німецької артилерії. В нашій історії звязане те місто з іменем одного з найкращих синів України. Тут в році 1709 поховано тіло гетьмана Мазепи, що по нещасливій битві під Полтавою шукав для себе спасення в отоманськім царстві. Цар Петро хотів за всяку ціну дістати живого Мазепу, а царський післанець Толстой давав за нього 300.000 таліярів. Про сю подію пише Костомарів: „Сей страх прискорив смерть хирного організму. Прибувиши у Бендери, Мазепа вже не вставав з постелі і що день усе чах і чах. Умер він 22. серпня. Пускали гутірку, буцім він від ляку, що його видаудуть Петрові, отруїв себе, але ся звістка не мав за собою ніякої історичної певності. Тіло його, з розказу Войнаровського, Гигорій Герцик відвіз у Галац і там поховано, мабуть у тамошнім монастирі. Після шведських жерел, Мазепину труну через недовгий час перевезено до Яс і там урочисто справлено похорони. Шведський король Карло був на сих похоронах, віддаючи останню пошану

нemu свому спільнникові. Поперед похоронного поїзду грали королівські трубачі; труну, оббиту червоним оксамитом з широкими золотими розводами, везли на повозці, запряжені шестерненою білих коней. По обидва боки труни йшли рядами козаки з шаблями на голо. Перед труною бунчужний гетьманський ніс гетьманську булаву, що бліскала перлами та самоцвітами. За труною йшов гурт Українок, що пішли за чоловіками та родичами, приставшими до гетьмана: по народному звичаю вони голосили та причитували. За ними йшли верхом два тодішні кандидати на гетьманство: невідмінний товариш та довіренний Мазепи, Орлик, і більш за всіх родинно-улюблений Небіжчиком його небіж Войнаровський. За ними йшли усі старшини. Козаки йшли з похиленими до долу прaporами та зброями; труну українського гетьмана спущено у могилу, виготовлену у церкві, яка була за містом, і козаки в ознаку почести в цій хвилі випалили з гаківниць.

На Вкраїній до цього часу зберігається переказ, нібіто Мазепа не вмер і його й не ховали у Молдавії, а тільки для людськогоока устроєно там фіктивні похорони; сам же бувший гетьман нишком пробрався до Києва, постригся у ченці, а потім постригся і в схизму у Печерській Лаврі під чужим іменем і там, покутуючи, дожив віку. Ся легенда, що переходила з уст в уста, не стверджується ся ніякими фактами та приміркованнями, точнісенько так, як і анекдота, яку подає фальшивіа історія Конєцького, буцім Мазепа перед смертю звелів принести свої папери і спалив їх задля того, щоб не виявилась участь в його замірах таких людей, про яких нікому не приходило і в голову. Нехай,—каже він,—я один буду нещасним, я хотів щастя свому рідному краю, та доля постановила інакше—на несподіваний кінець“.

С надією, що союзні війська вийдуть побідно до Галацу. Чи поклоняться тіням великого гетьмана, що мріє про вирвання України з під московської влади і помер на чужині, з далека від рідної землі?

РІЖНІ ВІСТИ.

Про зміну міністрів.

Цікаву статю містить часопис „Нове Время“ у числі від 6. січня цього року під назвою „Хоробра влада“.

В цій статі часопис обурюється ся проти зміни міністрів в дуже короткий час. Зміна головних проводарів в Росії—втворила осібну систему управи,—пише часопис. Міністри не продержують ся на своїх місцях більш, як три місяці. З якого би то становища ми не розглядали постійну зміну міністрів, приходимо до сумного висновку, що явице це пояснюється виключно не певним і не тривким курсом внутрішнього й політичного життя, або щей сумнішого—абсолютною відсутністю такого політичного курсу, або цілковитою відсутністю стремління до ідеї, лежачої в основі державної управи. Безпереривна зміна міністрів указує якірно на зовнішній бік хороби держаного організму. (Уявляємо собі також хоробу державного організму. Редакція).

Правительство, яке привикло до бюрократичної влади, ні в якім разі не може згодитися, щоби разом працювати з народними представниками, а старі бюрократичні традиції ще й дальше відхиляють ся від народу, а ініціативу народу замість того, щоби підпирати, відкидають навіть не роздивляючись, бо бачуть у ній недовіре. Тому не дивно, що неясний політичний курс, веде до неясних і неопреділених змагань, що лягають, як на поодиноких, так й на цілій кабінет.

Нема чому дивувати ся, що при такому положенню річий міністри подають один за другим і змінюють ся як тіні. Появляють ся лише для того, щоби разом зникнути й дати місце другому. Щож може дати така управа і що можна вимагати від носителів влади, енергія которых іде на стремління тільки вдергати ся на своєму становищку хоч 2—3 місяці. Ми бачимо, що вітчина направляється по невідомій дорозі без компаса й карти.

В кінці часопису становить питання: Чи може Росія зі своїм урядованням щасливо вийти з небезпеки, якою вона оточена? Певно, що ні, ми сміло відповідаємо, бо російське урядовання показало себе.

ПРИЧИНА РУМУНСЬКИХ НЕВДАЧ.

Французький адмірал Фурніе, який вернув з російської головної кватири, описуєши в „Матін“ події, які попередили заняття Брайли, каже: треба приспати тому, що начальний румун-

ський вождь Авереску, який одержав з Російського генерального штабу перші вказівки про цілість ведення війни, не знайшов послуху у румунського правительства. Відповідно до російського плану Авереску хотів іти на Болгарію, але мусив піддати ся волі румунського правительства, якого не можна було відвести від плану здобуття Семигороду. В російській головний кватирі болючо відчули гірку конечність понехання офензиви Бруслова проти Галичини. На жаль, і ця жертва не принесла користі, бо швидкий похід військ Макензена й Фалькенгайма в Волощині й Добруджі не позволив російським військам відвернути нещасте. До цього треба додати злив стан доріг, якими мусіли йти Росіяни. Недостача залізничного матеріалу спричинила, що тільки артилерія могла уживати нечисленних залізничних ліній, а піхота мусіла йти маршом.

(„Діло“).

БУНТ В РОСІЙСЬКІЙ АРМІЇ.

Один російський полонений 17. Сибірського стрілкового полка виявив слідує: 17. і 18. Сибірські стрілкові полки були призначенні в останніх боях коло Риги для першого наступу. Ці два полки довго вагалися йти вперед, тому що перший батальон цього полку не хотів наступати.

Офіцери першого батальону не робили ніяких заходів, щоби вплинути на солдат, та не робили приготовань до наступу.

До того вони оставалися на своїх позиціях, так якби приказу до наступу і не було.

Тоді 17. і 18. полк замінили 19. і 20., а їх післано в резерв.

Там 1. батальон розброєно трома рештою батальонами, але це удається зробити тільки по південних переговорах, бо люди 2, 3. і 4. бат. вагалися стріляти на своїх товаришів.

Після всього розтріляно 24. чоловіки 1. батальона, також сама участь чекає і ще 40 людей.

Цілій перший батальон без оружя відправлено в середню Росію.

ГОЛІЦИН В РОЛІ САМОДЕРЖЦЯ.

Як доносить черносотенна російська часопись „Земщина“ російські правительственные круги числять уже тепер Думу розвязаною, наколи опозиція буде і надалі не покірна і виявить ся нездібою до праці. З цього приводу новий президент міністар—Голіцин заявив на останньому засіданні Міністрів, що він не потребує помочі і праці Думи, наколи це буде йому затруднювати працю на користь вітчизни.

ПОВОЮВАННЯ РОСІЇ ЗА ГАЛАЦІ.

Швайцарська часопись „Бернер бунд“ доносить, що на останніх двох тижнях на румунському фронт прибуло яких 8—10. свіжих російських дівізій в околицю Галаца й Рені.

Цим дівізіям дано в обов'язок держати Галац так довго, якто буде можливо, навіть хочби з нього зістали ся руїни.

Цим хотять запобігти дальньому розвиненню фронту над Серетом.

ВІЙНА.

ЗАХІДНИЙ ФРОНТ.

Між Анкре і Соммою гарматний вогонь і діяльність мін.

На північ від Реймса напирають пруські та саксонські війська на французькі рови, де їм удається взяти одного офіцера, 30 солдатів, 2 скоростріли.

У Вогезах теж невеликі бої. На цьому фронті, з приводу гарної погоди, розпочалися бої у воздуху.

РОСІЙСЬКИЙ ФРОНТ.

По обох боках ріки Аа Німці забрали окопи на 10 кіл. в ширину та взяли більше десяти офіцерів, 1700 солдатів та 13 скоростріл.

УКРАЇНСЬКИЙ ФРОНТ.

На захід від Луцька ренський полк штурмував російські окопи й взяв до неволі 14 людя. Між долинами Казіни й Путни австрійські війська взяли 50 полонених.

РУМУНСЬКИЙ ФРОНТ.

В румунських височинах, дякуючи холодній погоді, панує загальний спокій.

МАКЕДОНСЬКИЙ ФРОНТ.

Без значних змін.

Хроніка таборового життя.

— Центральний комітет. 23. січня відбулося засідання Центрального комітету, на котрому б. посилок, адресатів котрих не знайдено, вирішено видати для хорих у лікарні.

Для прийому і роздачі подарунків вибрана комісія із б. членів.

Також зробити заходи, аби посилки розпаковувати в присутності адресатів в компаніях, чи на почті.

— „Українське православне братство в Ращаті“. З кінцем 1916. року випрацював брацький комітет, вибраний Національною Секцією, провізоричний статут братства. На 10. січня с. р. відбулося перше загальне зібрання братства, де прийнято цей статут і вибрано брацьку Старшину на протяг трох місяців. Перше засідання брацької Старшини відбулося 11. січня, а слідуєше буде в суботу, 27. січня, о 1/3. год. по півдні в кімнаті при великий салі. В членах братства записують члени Старшини. При вписі треба заплатити 10 пф. вписового, а що місяця внести 5 пф. членської вкладки. На 17. січня Генеральна Рада одобрила статут братства.

— Організація старших. 25. січня відбулося чергове засідання старших бараків, на котрому вирішено нести старшим та зводним дежурою на кухні і взагалі стежити за правильністю уживання продуктів, що відпускається для полонених.

ВІЧЕ.

24 січня у великий салі було скликано таборове віче.

Референт Центрального комітету т. К—ний повідомив, що перед кількома днями одержано від червоного хреста 10 ящиків дарунків, котрі вже розділено межи товаришами.

Пр. М—ч реферуючи події в світі між іншими подав обчислення страту літаків різних типів. За 1916. рік зістрилено, збито у воздушних боях і взагалі знищено 1005, із котрих на французькі та англійські припадає 739.

В Польщі недавно отворили державну думу.

Вільзон, не дивлячись на те, що четверне порозуміння відкинуло його мирову ноту, знову удався з нотою про мир до американського Сенату.

22. січня Микола II звернувся до свого прем'єр-міністра з указом, у котрому значилося, що увесь російський народ, без ріжниці народності і класи, очікує рішаючої стрічі з ворогом і стремиться ся до конечної побіди.

Генерал Бруслов пророкує, що в скорому часі, весною розібре противників. Але якраз у той час його армія починає зворот з над ріки Серету.

В Петрограді, Москві і других великих городах повстають немалі заворушення. В Москві, наприклад, поліція вживає проти народу пулепети і упали сотки жертв. Як дійсно виглядають ці заворушення, чого народ хоче—дізнається неможна, бо вже три дні, як цензура заборонила телеграми навіть до союзників.

В Росії, де за всякі відомості про шахрайства бюрократів в 24 години засилали на Сибір, тепер без обиняків оголошено, що міністри, інтенданти і т. п. вкрали за час війни більше чим всі російські правителі від Петра I. Очевидно правительство шукає козла відпущення, на якого звалити б народний гнів: увесь склад нового міністерства, за війскою Голіцина, дістив відпуску.

Шведський і норвежський королі заявили у парламентах про небезпеку. Аландські острови, що по міжнародному договору не можуть бути заняті й укріплені, тепер Росія укріплює бетоном, спроваджує військо, виміряючи удар у саме серце Швеції. Посли різко висловились, що коли Росія простягне руку, то стринеться з волею цілого народу, котрий все поставить на карту і незломно буде боронити свою незалежність.

Норвежський король указав на англійську політику прикручування чужих пальців. Уже Англія заборонює вивіз углія, і передбачається, що Норвегії загрожує сумна доля стати північною Грецією. Посли рішучо висловились, що коли Англія прикрутить ще 1 палець, то народ не жахнеться.

Найбільша воєнна діяльність тепер у Румунії. Німці й Болгари обстрілюють з тяжких гармат Галац; декілька фортець розбито уже і військо забирається ся.

Болгари перейшли 2 руки Дунаю і забрали багате торговельне місто Тульчу, яке стоїть від Одеси в 150 вер. Як перейдуть останній рукав, то російська армія із Буковини мусить забратись.

Пресу цілого світа що раз обйтас питаннє, чи скоро скинчиться ся війна. Бо вже вичерпані

запаси у тих народів, які ще не ведуть війни.

ТЕАТЕР.

У неділю 21. січня Драматичне товариство виставило ескізи сільського життя в 4. дії І. Тогочного „Борці за мрії“ (Кайн і Авель).

Вся вистава проведена зовсім гарно. Калістрат, т. К—в, всею постатью виглядав зовсім кулаком, але дрібні рухи руками і взагалі дрібні машинальні рухи виказували в ньому не мужика, а надійшого жупана забезпеченого інтересом. За часом були моменти, коли держав себе, як у гостях. Зате увесь час до того влучно й правдиво грав, що дрібні дефекти зовсім затирають ся. Найсильнішими місцями є ті, де віявлів Калістрат страшну муку, коли його було по роздягнені не чистій совіті і він, звій сяятою простотою, безпосередністю, та справедливістю зі своєї загребучої логіки, лише відвертає окайнє лице своє.

Антон, т. З—ко, вийшов правдиво й широко. Лише артист не горазд розраховував силу хвилювання. Не раз з початку удавав забогато захоплення, через міру горячив ся, так що в місцях, де треба найінтензивніше уdatи це, уже не хватало духу, і сама собою підкresлювалася безсилість таких місць. Більше треба держатись звичайного у житті тону, а хвилювання, пафос мусять самі приходити.

Т. Б—ко порядно провів свою роль. Правда не без того, щоби не надуживав жартовливістю. Наприклад у сцені, коли віддає годинника; шутками не давав глядачові переживати всю силу безрадності перед нелюдською пекельною жорстокостю. У сильних натаціях тут не гріх було б вернутися до своєї батьківської, української мови, що спричинило б важкий виграну у силі.

Але зате як чудово замкнув Серьога З. акт. Незвичайно сильно.

Т. С—р—Соломія у минулій, як і в попередніх виставах доказав, що грає з повним розумінням ролі і тому удає виведений тип зовсім натуально.

За Ганну, т. П—в, можна сказати теж саме.

Софія т. П—ка має гарний жіночий вигляд і може сподіватись в будчині гарної гри.

Т. В—м на тепер зразу увийшов у ролю. Вигляд для старшини мав трохи дрібноватий, але так виразно показав з деяких боків сільське начальство, що не мало захоплювались його грою.

Непорочний та Кочерга мали занадто непримінний вигляд. Перестаралися до неправдоподібності.

Порівнюючи з грою окремих артистів, масові сцени вийшли слабувати.

Адже вся вистава пройшла вдачно: досить яскраво передана ідея автора, переживання героїв.

Приносячи нарешті подяку артистам, неможна оминути докірливого слова де-кому із публіки.

Передовсім серіозність уже вказує товаришам, що вони в порядному театрі. А головне треба пам'ятати, що по одному—двох на всю публіку накладають невигідний осуд. Треба берегти свою порядність, та повинен кождий не ломити чужої порядності. Докладні вказівки бачили на плакатах у театральній салі та чули від театрального адміністратора.

ТЕАТЕР.

У неділю 28. січня 1917 року

ДРАМАТИЧНЕ ТОВАРИСТВО

імені ІВАНА ТОВІЛЕВИЧА

(Карпенка-Карого).

— ВИСТАВЛЯЄ —

НАХМАРИЛО

Комедія на 3 дії Б. Грінченка.

ВЕСЬ ПРИБУТОК ВІД ВИСТАВИ ЙДЕ